

Nadesłano: 29.11.2020
Zaakceptowano: 8.02.2021

Sugerowane cytowanie: Wojciechowska J. (2021). *Biologia lektury. Ranga tekstów literackich w edukacji elementarnej*, „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce”, vol. 16, nr 1(59), s. 93-110. DOI: 10.35765/eetp.2021.1659.07

Justyna Wojciechowska

ORCID: 0000-0003-0768-9173

Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej

Biologia lektury¹. Ranga tekstów literackich w edukacji elementarnej

Biology of Reading. The Rank of Literary Texts in Elementary Education

SŁOWA KLUCZE ABSTRAKT

dziecko, literatura dla dzieci, czytelnik, zainteresowania czytelnicze, edukacja elementarna

Tekst osadzono w rozważaniach na temat funkcji literatury, jaką pełni w życiu człowieka. Doniosła rola przypisana twórczości literackiej sytuuje ją na wysokiej pozycji w procesie zarówno edukacji, jak i wychowania. Z tego względu celem artykułu jest przedstawienie stanu zainteresowania literaturą współczesnych polskich uczniów klas 1–3 szkoły podstawowej. Podstawą analizy są wyniki sondażu. Zdefiniowano pojęcie literatury dziecięcej, wskazano na konieczność obecności, poznania i interpretacji tekstów literackich zarówno w edukacji elementarnej dziecka, jak i w jego szeroko pojętym procesie wychowawczym. Przywołane pojęcie „biologii lektury” ugruntowuje przekonanie o korzyściach i nieodzowności czytania tekstów literackich w okresie dzieciństwa.

¹ Tytuł artykuł został zainspirowany treścią zbiorów tekstów Marii Janion, por. M. Janion, *Czy będziesz wiedział, co przeżyłeś?* Tower Press 2000, Gdańsk 2000, s. 32.

KEYWORDS ABSTRACT

child, children's
literature, reader,
interest in reading,
elementary
education

The text is based on considerations concerning the function of literature in human life. The significant role assigned to literary creativity makes it important in the process of both education and upbringing. For this reason, the aim of the article is to present the degree to which contemporary Polish students in grades 1-3 of the primary school are interested in literature. The analysis is based on the results of the survey. The concept of children's literature was defined, and the necessity for the presence, knowledge and interpretation of literary texts, both in the elementary education of the child and in his/her broadly understood upbringing process, was indicated. The above mentioned concept of the "biology of reading" reinforces our belief that reading literary texts is beneficial and necessary during childhood.

Tekst literacki i czytelnik. Wprowadzenie

Tekst literacki żyje niezależnie od daty powstania, w przeciwieństwie do człowieka, którego jedną z najbardziej charakterystycznych cech jest przemijalność. O poznaniu dzieła mogą decydować (i robią to w dużej mierze) uwarunkowania historyczne i społeczne. Wspomniana przemijalność człowieka leży u podstaw pojęcia „biologii lektury” przypisanego Gombrowiczowskiej refleksji. Pisze o tym Maria Janion wspominając dociekliwość pisarza, który zawsze dopytywał: Ile lat ma autor tekstu? Kiedy sformułował wypowiedź? W jakim wieku był, kiedy wypowiadał słowa? (Janion 2000: 32-33). Janion zdecydowanie wskazuje na źródło pytań: to biologia poznania i biologia lektury. Na tej podstawie formułuje założenie, iż „(...) Powrót do pewnego typu lektury, na przykład lektury dziecięcej, jest niemożliwy. Jest niemożliwy, ponieważ wszystko, co ludzkie, umiera. Natomiast tekst jest w tym porządku czymś nieludzkim” (Janion 2002: 33). Janion twierdzi, że każda lektura podlega prawu czasu, przez co niemożliwy jest powrót do książek z lat dzieciństwa z tej samej perspektywy, która była obecna podczas pierwszego kontaktu z tekstem:

(...) powieść, którą czytałam w dzieciństwie (...) zrobiła na mnie ogromne wrażenie, nie wiedziałam dlaczego. A potem do tego powróciłam już jako dojrzały człowiek, ale przerażona, bo, jak wiadomo, powrót do lektur z dzieciństwa jest taki niebezpieczny. Miałam za sobą przygodę z „Moim przyjacielem Meaulnes” Alain Foumlera. Jak ja to przeczytałam w dzieciństwie, to zupełnie oszalałam z zachwytu, a potem, jak przeczytałam to mając lat trzydzieści kilka, to szybko schowałam na dalsze półki, aby w ogóle o tym nie wiedzieć (Janion 2000: 44).

Interpretacja treści po latach przynosi nowe przeżycia, nowe sensory. Z tego powodu, jako jednego z wielu, czytanie w dzieciństwie jest tym, co ma duże znaczenie nie tylko dla rozwoju człowieka, ale również jakości jego życia. Rozumienie treści tekstu literackiego kształtuje wewnątrz, wrażliwość i umiejętność patrzenia na świat. Lektura pokazuje dziecku, że określone doświadczenia i przypisane im emocje nie są przeżyciem wyizolowanym, właściwym wyłącznie jednostkom, ale stanowią rodzaj doświadczeń właściwych niemal każdemu². Takie przekonanie pozwala dziecku oswoić się z przeżyciami, łagodniej wprowadza w nowe doświadczenia i stwarza możliwość wsparcia jego rozwoju³. Czytanie ze zrozumieniem pozwala młodemu czytelnikowi na konkretyzację opisywanych sytuacji, aktywizuje wyobraźnię, dodaje odwagi w doświadczaniu marzeń, uwrażliwia na rytmikę słów oraz melodię głosu (Baluch 2012: 73).

Biologia lektury wydaje się być przekonująca w sposób absolutny do konieczności wręcz czytania i obcowania z literaturą w okresie dzieciństwa. Anna Czabanowska-Wróbel twierdzi, że w wiekach XX i XXI dorośli autorzy książek dla dzieci piszą je takie, jakie sami chcieliby czytać. Wskazuje na zależność, że współcześnie dorośli chętnie czytają książki dziecięce (nie są one tożsame z książkami z dzieciństwa⁴), do których zaliczamy z okresu europejskiego modernizmu np. *Małego Księcia czy Piotrusia Pana* (Czabanowska-Wróbel 2016: 12). Jednocześnie ważne jest, aby rodzice znali upodobania dzieci i potrafili zaproponować do czytania książkę, po którą dziecko faktycznie sięgnie (Baluch 2012:79). Odbiór literatury rodzi postawę *homo faber*, która jest określeniem człowieka podejmującego działania, co jest zgodne z założeniami współczesnej pedagogiki zakładającej przeżywanie emocji i tworzenie (Baluch 2003: 9).

Literatura dla dzieci w świetle edukacji elementarnej

Literatura dla dzieci i młodzieży (ang. *children's literature*) jako dziedzina twórczości literackiej, której cele i charakter definiują przeżycia i życiowe doświadczenia jej odbiorców, pełni funkcje estetyczne, poznawcze i wychowawcze. Treści literackie kształtują postawy wobec świata, doskonałą wrażliwość człowieka, jego odczucia i przeżycia. Istotną rolę w procesie odbioru treści odgrywają również ich ilustracje (Głowiński et al. 1988: 259). Tradycja bajki ezopowej jako miniaturowej formy prozatorskiej, która miała za zadanie przedstawienie fabuły z bohaterami zwierzęcymi,

² Maria Janion, jako jedna z wielu, podkreśla rolę literatury w rozwoju dziecka podając za przykład siebie. Pytana o przykłady lektur, które miały znaczenie w złożonym procesie kształtowania jej twórczości odpowiedziała: „(...)Tak, to jest ważne i dla mojego dzieciństwa, i dla mojej młodości”, por. M. Janion (2000). *Czy będziesz wiedział, co przeżyłeś?* Gdańsk: Tower Press 2000, s. 41.

³ Biblioterapia jest jedną z form wsparcia rozwoju i funkcjonowania człowieka.

⁴ Wyjaśnienie autorki tekstu

pozwołała na antropomorfizację, dzięki czemu bajka stała się środkiem dydaktycznym (Waxmund 2011: 75).

Dziecko traktuje książkę jako przedmiot materialny, a nie tekst w dosłownym tego słowa znaczeniu. Wiek odbiorcy decyduje o stopniu zainteresowania ilustracjami, które są tym ważniejsze, im młodsze jest dziecko. Ilustracje mają decydującą rolę w powstaniu i utrwaleniu kontaktu z literaturą we wczesnym dzieciństwie, a wraz z tym odpowiadają za rozwijanie potrzeb estetycznych (Leszczyński 2003: 71). Ryszard Waxmund (2001) podkreśla złożoność pojęć „literatura dla dzieci” oraz „literatura dziecięca” i uzasadnia tezę, że traktowanie ich jako synonimów nie jest uzasadnione. Waxmund, wskazując na wielokierunkowość historycznego rozwoju literatury dla najmłodszych czytelników, dowodzi, że nie podlega ona jednemu modelowi estetycznemu. Autor szczegółowo wyjaśnia sens rozumienia tekstów pełniących funkcję dydaktyczną (literatura dla dzieci) oraz utworów, których treść odwołuje do wyobraźni dzieci, przez co zakłada wieloadresowość odbiorcy (literatura dziecięca). Zgodnie z twierdzeniem Macieja Wróblewskiego (2020: 126), literatura zawiera „pisarskie strategie konstruowania różnych stanów emocjonalnych”, dlatego jest niezbędnym elementem kształtującym osobowość czytelnika, jak również czytelniczą wrażliwość. Wiedza osobista dziecka (Kochanowska 2018), profilowana na podstawie doświadczeń, powinna czerpać z literackich źródeł.

Mając na uwadze złożoność literackich doświadczeń oraz ich ważność w procesie wychowania dziecka, autorzy podstawy programowej dla uczniów edukacji elementarnej zakładają, że w zakresie kształcenia polonistycznego uczeń:

1. czyta płynnie, poprawnie i wyraziście na głos teksty zbudowane z wyrazów opracowanych w toku zajęć, dotyczące rzeczywistych doświadczeń dzieci i ich oczekiwań poznawczych;
2. czyta w skupieniu po cichu teksty zapisane samodzielnie w zeszytach oraz teksty drukowane;
3. wyodrębnia postacie i zdarzenia w utworach literackich, ustala kolejność zdarzeń, ich wzajemną zależność, odróżnia zdarzenia istotne od mniej istotnych, postacie główne i drugorzędne; wskazuje cechy i ocenia bohaterów, uzasadnia swą ocenę, wskazuje wydarzenie zmieniające postępowanie bohatera, określa nastrój w utworze; odróżnia elementy świata fikcji od realnej rzeczywistości; byty rzeczywiste od medialnych, byty realistyczne od fikcyjnych;
4. wyszukuje w tekstach fragmenty według niego najpiękniejsze, najważniejsze, trudne do zrozumienia lub określone przez nauczyciela;
5. eksperymentuje, przekształca tekst, układa opowiadania twórcze, np. dalsze losy bohatera, komponuje początek i zakończenie tekstu na podstawie ilustracji lub przeczytanego fragmentu utworu;
6. wyróżnia w czytanych utworach literackich dialog, opowiadanie, opis;
7. czyta samodzielnie wybrane książki (podstawaprogramowa.pl/Szkola-podstawaowa-I-III).

Realizacja powyższych celów przygotowuje uczniów do odbioru dzieł literackich. Dzięki nauczaniu dzieci w wieku wczesnoszkolnym są gotowe do uczestnictwa w odbiorze dzieła literackiego, a także do samodzielnego wyszukiwania interesujących książek. Szkolne lektury stanowią kluczowy element w procesie kształtowania i rozwoju kompetencji nie tylko czytelniczych, ale również językowych. Bardzo ważną kwestią jest progres metaforyzowania, który w bardzo silnym stopniu przypada na czas edukacji elementarnej. Dzieci bawią się słowami, tworzą nowe konstrukcje językowe, dekodują znaczenia domknięte w sensach metafor (Ważochka 2017: 87). Należy w tym miejscu przywołać i podkreślić stanowisko Anny Janus-Sitarz, która zaznacza wagę pierwszych, w tym również szkolnych spotkań z literaturą, które „(...) projektują i determinują charakter kolejnych spotkań, już pozaszkolnych (lub ich brak)” (Janus-Sitarz 2018: 4).

Na gruncie polskim w ostatniej dekadzie czytelnictwo wśród dzieci i młodzieży jest przedmiotem badań prowadzonych przez Zofię Zasacką⁵. Celem badania było „(...) ustalenie ile dzieci czyta, jak czyta, co czyta i jakie są uwarunkowania społeczno-demograficzne postaw czytelniczych polskich uczniów” (Zasacka 2018). Analiza danych wykazała, że uczniowie korzystają z zasobów bibliotek szkolnych, a więc biblioteki są źródłem czytanych książek. Dziewczeta najchętniej, zgodnie z wynikami badania, czytają literaturę obyczajową dla młodzieży, natomiast chłopcy najczęściej wybierali fantastykę. Najmniejszym zainteresowaniem wśród chłopców cieszyła się literatura popularnonaukowa, natomiast dziewczeta najrzadziej wybierały literaturę przygodową. Identyczny wynik uzyskano z badania czytelniczych zainteresowań uczniów korzystających z bibliotek publicznych. 31% badanych najchętniej wypożyczało z publicznych bibliotek książki z własnego wyboru. Największym źródłem informacji na temat polecanych książek okazali się zarówno dla dziewcząt, jak i chłopców, ich koledzy (Zasacka 2018).

Zasacka poddała dokładnej analizie trajektorie czytelnicze, co pozwoliło na sformułowanie następujących wniosków: głośne czytanie pierwszych książek w najbliższym środowisku wychowawczym dziecka jest powszechną formą socjalizacji czytelniczych; rodzice, którzy sami czytają wiele książek, mocniej angażują się w budzenie czytelniczych zainteresowań swoich dzieci; czytelnicze biografie dzieci i młodzieży są budowane na milowych krokach w ich rozwoju i kształtowaniu potrzeb; starsze rodzeństwo odgrywa istotną rolę w procesie budowania czytelniczych postaw (Zasacka 2014: 17).

⁵ Dr Zofia Zasacka jako pracownik Pracowni Języka Polskiego z Instytutu Badań Edukacyjnych, w sposób szczególny poświęciła uwagę temu zagadnieniu. Zasacka badała, czy biblioteki szkolne i publiczne są źródłem dla czytania książek przez współczesne dzieci i młodzież. Badania zostały przeprowadzone w ścisłej współpracy z Biblioteką Narodową. Działania zostały zaplanowane w ramach projektu pn.: *Badanie jakości i efektywności edukacji oraz instytucjonalizacja zaplecza badawczego* por. <https://docplayer.pl/2335813-Zofia-zasacka-czytelnictwo-dzieci-i-mlodziezy.html> (dostęp 07.02.2021).

Autorski sondaż przeprowadzony na potrzebę niniejszego opisu wyników był skierowany wyłącznie do uczniów klas 1–3 szkoły podstawowej, a więc do młodszej grupy w odniesieniu do badań Zofii Zasackiej⁶, w którym uczestniczyli uczniowie kończący szkołę podstawową oraz uczniowie gimnazjum⁷. Spójny jest wniosek, że uczniowie chętnie czytają i że nie możemy stwierdzić, iż kultura czytelnicza ma niski poziom. Pomimo intensywnego i fascynującego rozwoju techniki dzieci chcą i lubią czytać. To stwierdzenie jest tożsame również z ustaleniami Małgorzaty Latoch-Zielińskiej (2020: 85), która zbadała czytelnicze preferencje uczniów w wieku lat 13–15.

Aktualny stan zainteresowania literaturą współczesnych polskich uczniów klas 1–3 szkoły podstawowej. Analiza wyników odpowiedzi uzyskanych z autorskiego sondażu

W celu poznania ilościowych danych dotyczących stanu współczesnego czytelnictwa wśród uczniów klas 1–3 szkoły podstawowej przeprowadzono autorski sondaż, do którego wykorzystano kwestionariusz ankiety. Sformułowano problem badawczy: *Jaki jest stan zainteresowania literaturą współczesnych polskich uczniów klas 1–3 szkoły podstawowej?* Problem badawczy jest pytaniem o opis, z tej przyczyny nie sformułowano hipotez.

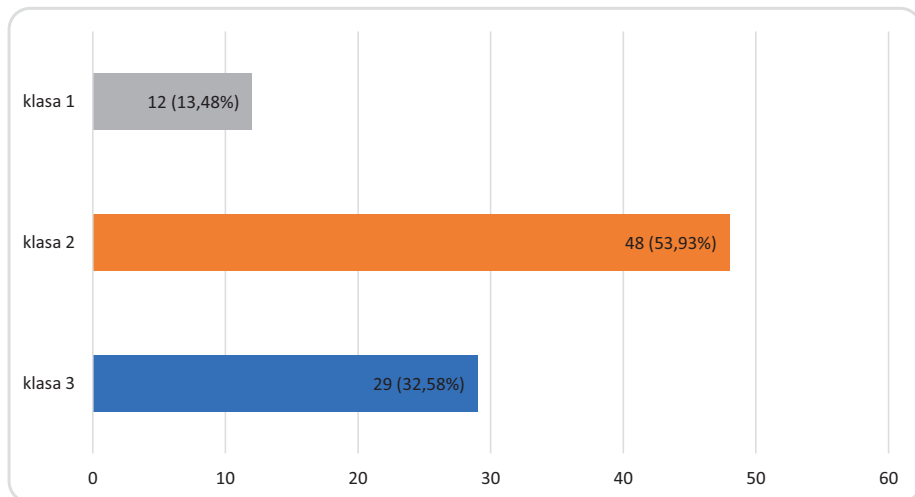
Należy podkreślić, że analizie został poddany ograniczony zbiór danych, co miało zapewnić efektywną pracę badawczą nad sformułowanym problemem. Zgromadzone dane oraz przeprowadzone analizy są wyłącznie częściowe (Silverman 2009: 91) i stanowią opis wyodrębnionego fragmentu rzeczywistości.

W autorskim sondażu wzięło udział 89 uczniów z klas 1–3 polskich szkół podstawowych funkcjonujących za granicą kraju. Szkoły podstawowe wyłoniono na podstawie listy, utworzonej przez Ośrodek Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą. Nauczanie w Szkołach Podstawowych im. Komisji Edukacji Narodowej w pierwszym etapie edukacyjnym jest realizowane zgodnie z polskim systemem oświaty (www.orpeg.pl). Anonimowy kwestionariusz ankiety rozesłany został za pomocą poczty elektronicznej. Wypełniony formularz automatycznie wracał do autorki badań po naciśnięciu pola „wyslij”. Sondaż przeprowadzono w październiku 2020 roku. Analiza danych pokazała, że najchętniej i najliczniej odpowiadali uczniowie klas 2 – było to 48 osób; z klasy 3 odpowiedziało 29 uczniów, natomiast najmniej liczną grupą respondentów stanowili uczniowie klasy 1 – było to 12 osób.

⁶ Wyniki badań opublikowano w całości w roku 2014 (Zasacka 2014).

⁷ Podział ustalono zgodnie z polskim systemem oświaty obowiązującym w czasie prowadzonych przez Zasacką badań.

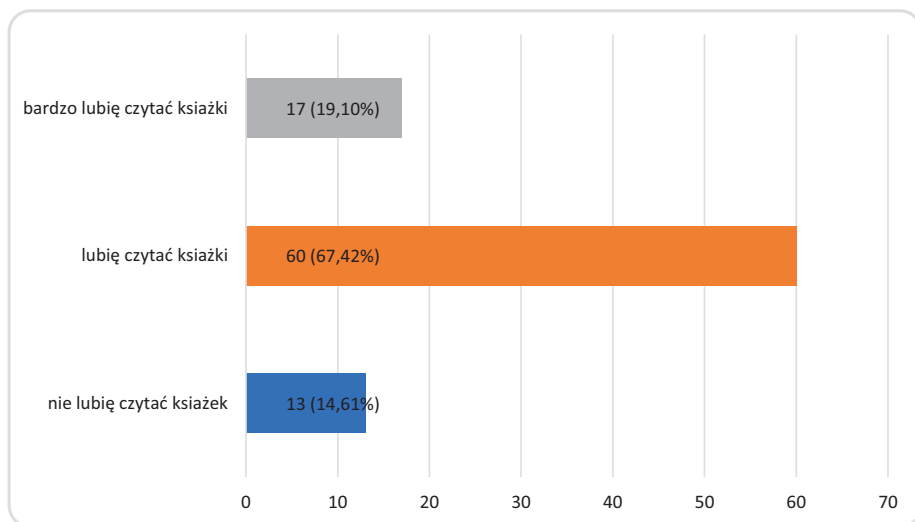
Rys. 1. Uczestnicy badania według klas

Źródło: badania własne.

Spośród badanych uczniów 19% bardzo lubi czytać książki, 14% w ogóle nie lubi czytać, natomiast znaczną grupę, bo aż 67% stanowią uczniowie, którzy lubią czytać, co obrazuje poniższy wykres.

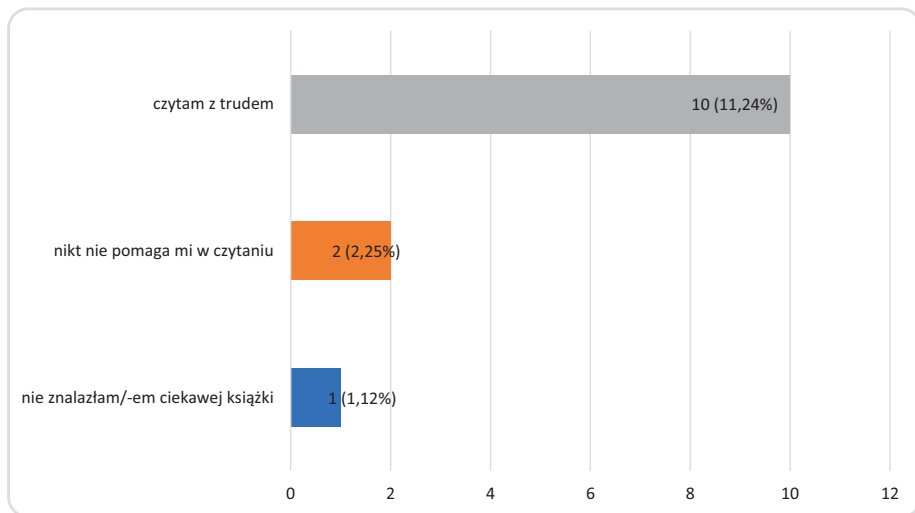
Rys. 2. Indywidualne podejście uczniów do czytania

Źródło: badania własne.

W grupie uczniów, którzy nie lubią czytać, są dzieci, które: czytają z trudem (11% badanych), dzieci zdane wyłącznie na siebie, ponieważ nikt im nie pomaga w czytaniu (2% badanych), oraz jedna osoba, która jako powód wskazała brak ciekawej książki. Ta grupa badanych na tle wszystkich jest grupą nieliczną.

Rys. 3. Powody, dla których uczniowie nie lubią czytać

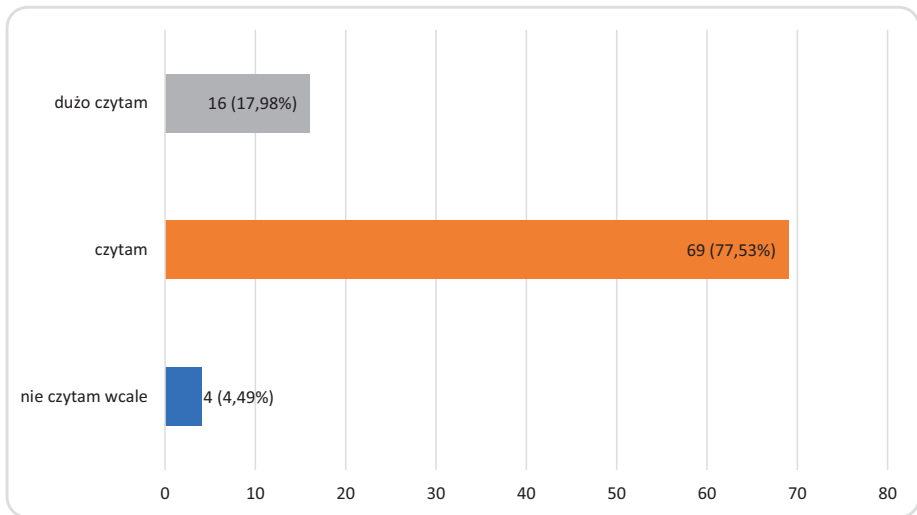

Źródło: badania własne.

W ostatnich miesiącach 77% badanych uczniów przeczytało wybraną przez siebie książkę lub książki. 17% respondentów stwierdziło, że czytali dużo. Tylko 4% z badanej grupy wskazało odpowiedź: „w ostatnich miesiącach nie czytam wcale”.

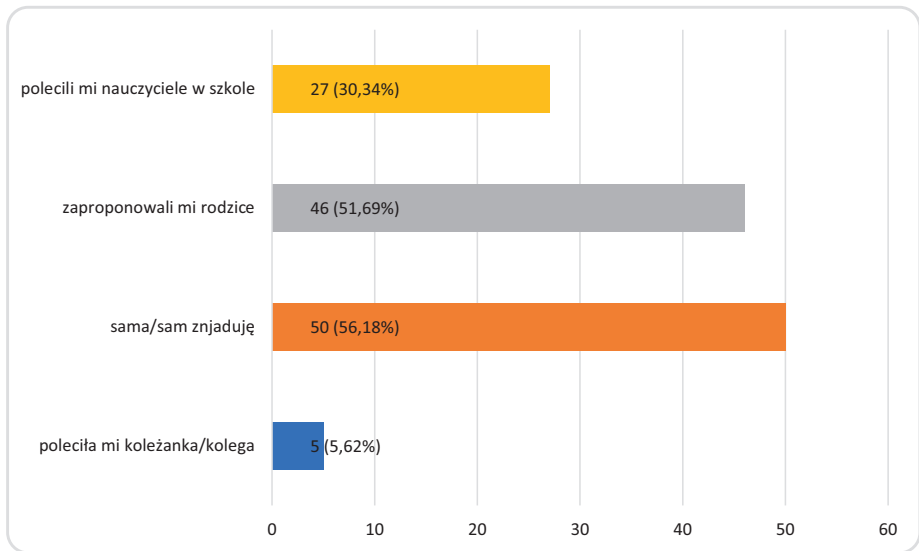
Rys. 4. Stopień czytelnictwa współczesnych uczniów w ostatnich miesiącach

Źródło: badania własne.

Jako źródła przeczytanych książek uczniowie wskazali przede wszystkim, że czytają te teksty literackie, które znajdują sami. To najliczniejsza grupa, stanowiąca 56%. Kolejną dużą grupą są uczniowie, którzy czytają książki zaproponowane im przez rodziców (51%). Grupa mniej liczna, stanowiąca 30% badanych, to uczniowie, którzy sięgają po książki polecane przez nauczycieli w szkole. Okazuje się, że tylko 5% badanych stanowią uczniowie, którzy czytają z polecenia koleżanek i kolegów.

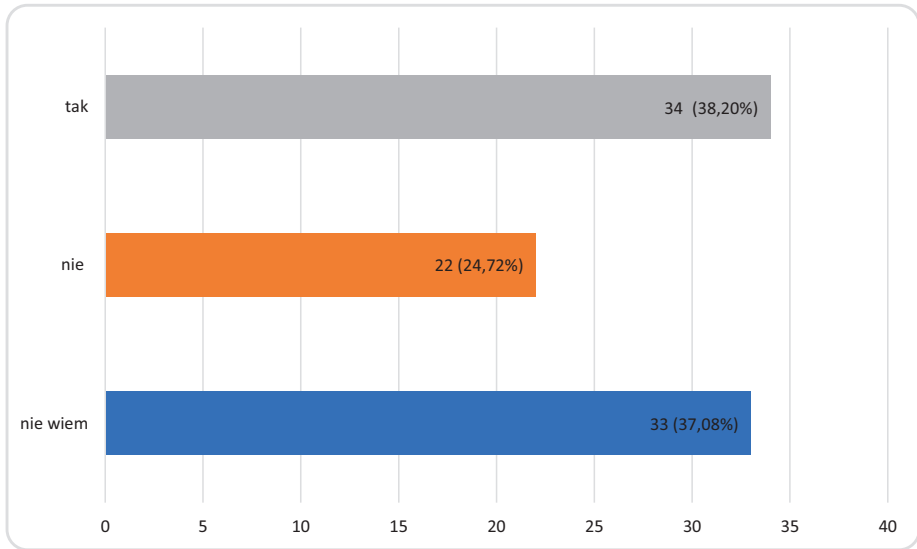
Rys. 5. Źródła przeczytanych książek

Źródło: badania własne.

Na podstawie przeprowadzonych badań trudno jest stwierdzić, czy uczniowie uznają wyższość treści tekstów literackich nad ich filmowymi ekranizacjami. 38% badanych osób wskazało odpowiedź, że książki mają wyższość nad filmami, ale aż 37% respondentów stwierdziło, że nie wiedzą, czy lepsza jest książka czy film. Zdecydowanie przeciw książkom, w sytuacji wyboru filmu, było aż 24% badanych.

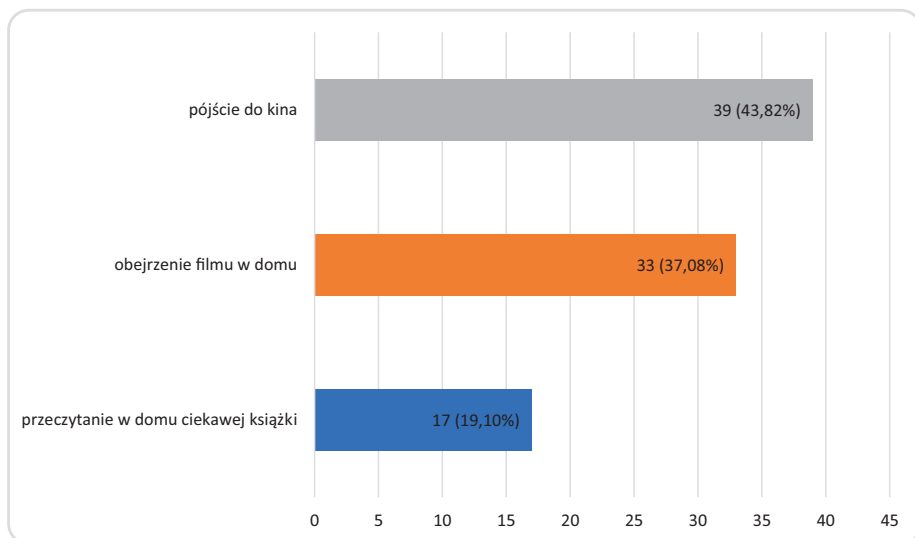
Rys. 6. Opinia uczniów na temat wyższości książek nad filmami

Źródło: badania własne.

W sytuacji wyboru: pójście do kina/ obejrzenie filmu w domu/ przeczytanie w domu ciekawej książki, opcję pierwszą wybrało 43% badanych, opcję drugą aż 37%, natomiast przeczytanie książki w domu wybrało 19% respondentów.

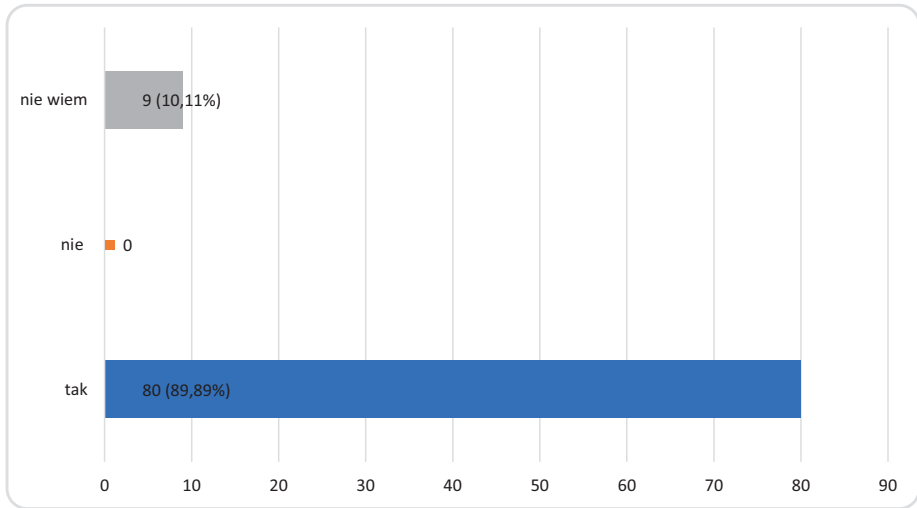
Rys. 7. Upodobania współczesnych uczniów: książka, kino, obejrzenie filmu w domu

Źródło: badania własne.

Opinia współczesnych uczniów na temat, czy warto czytać, jest jednoznaczna. 90% zdecydowanie uważa czytanie za potrzebną czynność, natomiast 10% badanych uczniów odpowiedziało, że nie wiedzą, czy faktycznie tak jest. Nikt nie zaprzeczył wartości czytania.

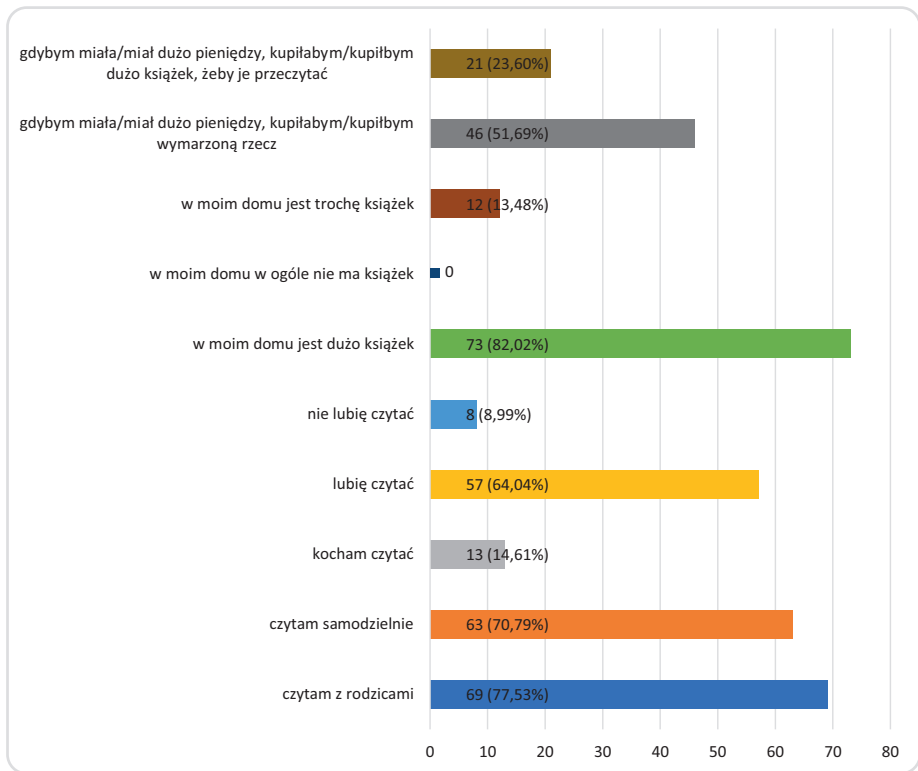
Rys. 8. Opinia współczesnych uczniów na temat tego, czy warto czytać

Źródło: badania własne.

Współcześni uczniowie skrupulatnie dokonali charakterystyki siebie i swojego otoczenia. Aż 82% badanych wskazało, że w ich domu jest dużo książek. Nikt nie udzielił odpowiedzi, że w jego domu książek nie ma w ogóle. 13% respondentów rodzinny stan posiadania księgozbioru określiło jako „trochę”. Aż 64% badanych lubi czytać, 14% wskazało, że kocha czytanie, a 9% wypowiedziało się, że pomimo, iż w ich domu są książki, nie lubią czytania. W sytuacji, gdyby badani mieli dużo pieniędzy: w 51% kupiliby wymarzoną rzecz, a w 23% kupiliby dużo książek, żeby je przeczytać. 70% badanych czyta samodzielnie, natomiast 77% czyta z rodzicami.

Rys. 9. Samodzielna charakterystyka współczesnych uczniów

Źródło: badania własne.

W badaniu stanu zainteresowania literaturą współczesnych polskich uczniów klas 1–3 szkoły podstawowej uczniowie wskazywali na bardzo różne tytuły książek, które najbardziej lubią czytać. Większość osób, jeśli wymieniała tytuł książki, wskazywała również jej autora, np. *Nasza mama czarodziejka* Joanny Papuzińskiej, *Koziołek Matołek* Kornela Makuszyńskiego, *O psie, który jeździł koleją* Romana Pisarskiego, *Karolcia* Marii Krüger, *Akademia Pana Kleksa* Jana Brzechwy.

Uczniowie w następujący sposób argumentowali swoje wybory⁸:

Uwielbiam wiele książek: najbardziej lubię „Banda Czarnej Frotte” Justyny Bednarek, ponieważ są to niezwykle przygody skarpetek, które podróżują po świecie, „Plastusiowy Pamiętnik” Maria Kownacka, ponieważ akcja toczy się w szkole i opowiada o przygodach Plastusia i przyborów szkolnych, „Karolcia” Maria Krüger, ponieważ podobają mi się niezwykle przygody Karolci z jej magicznym koralikiem oraz kredka (część 2), dzięki nim Karolcia

⁸ Na podstawie badań własnych, zachowana pisownia oryginalna.

może spełniać swoje najważniejsze życzenia . Lubię również występującą tam Czarownica Filomene :).

Czytam książki w trzech językach, po angielsku, polsku i włosku. Moją ulubioną książką po polsku jest „Nela na 3 kontynentach” napisana przez Nelę, małą reporterkę, bo uwielbiam podróżować, a w języku angielskim teraz najbardziej lubię czytać całą serię „Storey Treehouse” napisaną przez A. Griffiths and T. Denton, bo Andy i Terry mają bardzo śmieszne przygody!

„Dzieci z Bullerbyn” i „Ronja, córka zbójnika” Astrid Lindgren. Bardzo lubię te książki, ponieważ czytałam je razem z mamą. „Dzieci z Bullerbyn” jest zabawną książką i często się śmiałam. W „Ronji” podoba mi się to, że jest dużo natury, las, a ja to bardzo lubię i bardzo polubiłam Ronję, która jest bardzo dobra i odważna.

Mato książek czytam. Zaczęłam czytać elementarz.

„Podróż w głąb ziemi” Juliusz Verne. Jest wiele fantastycznych przygód jest bardzo ciekawa.

„O psie, który jeździł koleją”. Bo kocham zwierzęta i podróże, a książka ta odpowiada wzruszającą historię o mądrym psie, który był zawsze w drodze, jednak wracał do bliskich.

„Chaire de poule” R.L. Stine. Bardzo lubię czytać straszne historie.

Wnioski i postulaty dla praktyki pedagogicznej

Analiza odpowiedzi udzielonych w sondażu pozwala na sformułowanie jednoznacznego stwierdzenia, że współcześni uczniowie czytają książki i lubią czytanie. W przekonaniu autorki badań zarówno rodzice, jak i nauczyciele nieustannie powinni wspierać dzieci w całym złożonym procesie poznawania tekstów literackich. Dziecko powinno być czynnym uczestnikiem rozmów o książkach zarówno w szkole, jak i w domu. Powinno znać przekonania dorosłych, że czytanie wzmacnia rozwój człowieka i pomaga w rozumieniu świata. Zarówno nauczyciele, jak i rodzice powinni wykazywać się gotowością do wsparcia dziecka w rozwoju jego czytelniczych umiejętności. Gotowość do nauki czytania jest poprzedzona wieloma aktywnościami w zakresie kształtowania jej gotowości. Zarówno rodzice, jak i nauczyciele mogą i powinni wspierać dzieci w tym obszarze. Ani jeden z respondentów nie powinien zaznaczyć odpowiedzi, że nie ma nikogo, kto może mu pomóc w czytaniu. To pokazuje, że wymagana jest dyskusja wśród współczesnych pedagogów oraz rodziców o niezbędnej konieczności otoczenia opieką wszystkich uczniów, ponieważ, jak się okazuje, są dzieci, które odczuwają samotność, przez co trudniej im osiągnąć łatwość i biegłość czytania. Niech zatem, w ramach socjalizacji pierwotnej (Hinc 2013: 35), uczniowie nabywają, w złożonym procesie wychowania i kształcenia, pewność o tym, że wykształcenie wspierane czytelnictwem jest wartością.

Sondaż dowodzi, że dzieci już w wieku przedszkolnym powinny stać się aktywnymi uczestnikami rozmów o współczesnej literaturze dziecięcej oraz świadkami czytelniczej postawy rodziców. Na podstawie przeprowadzonych analiz można domniemywać, iż dzieci w znacznej większości nie dyskutują o książkach i literackich bohaterach. Można domniemywać, że jest to jedna, ale nie jedyna przyczyna, iż badani nie uznają wyższości książek nad filmami. Nie potrafią dostrzec arcyzmu tekstu literackiego, który najczęściej jest inspiracją dla ekranizacji.

Odpowiedzi udzielone na pytania zawarte w autorskim sondażu jednoznacznie wskazują, że stan zainteresowania literaturą współczesnych polskich uczniów klas 1–3 szkół podstawowych jest wysoki. Uczniowie lubią czytać i z łatwością wymieniają tytuły oraz autorów ulubionych książek. Respondenci z powodzeniem uzasadniają swoje wybory, dostrzegają walory wskazanych przez siebie lektur.

Współcześni uczniowie czytają teksty literackie. To fakt, który napawa optymizmem, ponieważ „biologia lektury” może funkcjonować i, dopełniając symbiozy z „biologią poznania”, będzie mogła pokazać w przyszłości dorosłym już respondentom odmienność widzenia świata i doświadczeń z perspektywy osoby dorosłej.

Cyfryzacja, która pozwala rozwijać się współczesnej cywilizacji, ma znaczący wpływ na rodzinne interakcje. Ekran komputera, często we własnym pokoju, rozluźnia interakcje (Kozłowska, Olszewska 2010: 192). Książka może i powinna stanowić element, który jest źródłem odniesienia i dyskusji w codziennych tematach. Anna Czabanowska-Wróbel podkreśla, że współcześnie w naszym kręgu kulturowym okres dzieciństwa wydłużył się (Czabanowska-Wróbel 2016: 10), dlatego pozwólmy, jako nauczyciele, pedagodzy, rodzice na poznanie biologii lektury. Ranga tekstów literackich w edukacji elementarnej jest i nadal powinna być wysoka. Niech analiza omówionych tu badań przyczyni się do kształtowania wiedzy na temat współczesnego czytelnictwa uczniów klas 1–3 szkół podstawowych, dzięki czemu tam, gdzie jest to potrzebne, będzie możliwa zmiana dydaktyki (Klus-Stańska 2008:15). Pozwólmy na poznanie świata książek. Przedstawiamy go. Dzięki temu dorosłość będzie mogła mówić głosem pełnym poczucia własnej wartości.

Bibliografia

- Baluch A. (2003). *Od ludu do agora. Rozważania o książkach dla dzieci i młodzieży i o sposobach lektury, które wiodą od zabawy do poważnej rozmowy o literaturze*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej.
- Baluch A. (2012). *Małe dziecko wchodzi w środek świata przedstawionego i czuje się jego uczestnikiem...* – wywiad z prof. dr hab. Alicją Baluch, rozmawia Krystyna Zabawa, „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce” nr 24/2.
- Czabanowska-Wróbel A. (2016). *Dorośli, dzieci i książki*, „Nowa Dekada Krakowska” nr 1/2.

- Głowiński T., Kostkiewiczowa T., Okopień-Sławińska A., Sławiński J. (1988). *Słownik terminów literackich*, Wrocław: Ossolineum.
- Hinc S. (2013). *Spoleczne funkcje edukacji i ich wpływ na rozwój cywilizacji*, [w:] K. Denek, A. Kamińska, P. Leśniewicz (red.), *Edukacja jutra. Edukacja ustawiczna. Pozaszkolne formy wychowania i kształcenia*, Sosnowiec: Oficyna Wydawnicza Humanitas.
- Janion M. (2000). *Czy będziesz wiedział, co przeżyłeś?* Gdańsk: Tower Press.
- Janus-Sitarz A. (2018). *Uważność i żarliwość lektury a duch nowej humanistyki*, „Polonistyka. Innowacje” nr 7, s. 3-10.
- Kaja B. (2010). *Psychologia wspomagania rozwoju. Zrozumieć świat życia człowieka*, Sopot: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Klus-Stańska D. (2008). *Dokąd zmierza polska szkoła? – pytania o ślepe uliczki, kierunki, konteksty*, [w:] D. Klus-Stańska (red.), *Dokąd zmierza polska szkoła?*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Kochanowska E. (2018). *Wiedza osobista dziecka w refleksji i praktyce nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej*, Kraków: Wydawnictwo Impuls.
- Koźmińska I., Olszewska E. (2010). *Wychowanie przez czytanie*. Warszawa: Wydawnictwo Świat Książki.
- Latoch-Zielińska M. (2020). *Jednak czytają! Co, dlaczego i jak czyta współczesna młodzież*, [w:] *Filoteknos. Literatura dziecięca – mediacja kulturowa – antropologia dzieciństwa*. Vol. 10. *Czytanie – doświadczenie – emocje. Literatura dla dzieci i młodzieży – teoria i praktyka recepcji*. J. Hoffmann, D. Michułka, X. Mínguez-López (), Wrocław: Uniwersytet Wrocławski i Oficyna Wydawnicza ATUT, s. 85-102.
- Leszczyński G. (2003). *Literatura i książka dziecięca. Słowo – obiegi – konteksty*, Warszawa: Wydawnictwo Centrum Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej.
- Leszczyński G., Zajac M. (2013). *Książka i młody czytelnik. Zbliżenia. Oddalenia. Dialogi. Studia i szkice*, Warszawa: SBP.
- Silverman D. (2009). *Interpretacja danych jakościowych*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Waksmund R. (2001). *Od literatury dla dzieci do literatury dziecięcej (tematy – gatunki – konteksty)*, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Waksmund R. (2011). *Od Ezopa do eposu dziecięcego*. „101 Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Historicolitteraria XI”, s. 75-96.
- Warzocha A. (2017). *Lektura szkolna w rozwoju kompetencji językowych i czytelniczych audiowizualnego dziecka wczesnoszkolnego*, „Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna” Vol. 5, 21 (10/1)/2017, s. 87-95.
- Wróblewski M. (2020). „Tekst emocjonalny” dla dzieci i młodzieży jako dialog międzypokoleniowy. w: *Filoteknos. Literatura dziecięca – mediacja kulturowa – antropologia dzieciństwa*. Vol. 10. *Czytanie – doświadczenie – emocje. Literatura dla dzieci i młodzieży – teoria i praktyka recepcji*. J. Hoffmann, D. Michułka, X. Mínguez-López (), Wrocław: Uniwersytet Wrocławski i Oficyna Wydawnicza ATUT, s. 126-137.
- Zasacka Z. (2014). *Czytelnictwo dzieci i młodzieży*, Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych. <https://docplayer.pl/2335813-Zofia-zasacka-czytelnictwo-dzieci-i-mlodziezy.html> [dostęp: 07.02.2021].

Netografia

www.orpeg.pl [dostęp: 30. 10.2020]

podstawaprogramowa.pl/Szkola-podstawowa-I-III [dostęp: 30.10.2020]

ADRES DO KORESPONDENCJI

Justyna Wojciechowska

Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej

e-mail: jwojciechowska@ath.bielsko.pl